

O PILSUDSKIM

"Hajariejn" z dn. 14.V.35 Nr. 442

Wiedomość o śmierci Marszałka Polski i oswobodziciela narodu była niespodzianką dla szerokich kół ludności. Najbliższe otoczenie wiedziało, że stan jego jest bardzo ciężki, a dnie policzone. Jeden tylko człowiek w Bwlwederze nie spodziewał się, że dzień jego śmierci jest tak bliski, - był nim sam Piłsudski. Od dnia rewolucji majowej dzierżył rząd w swych rękach, czy to jako Minister Spraw Wojskowych, czy dziejąc jakiś inny urząd; cała Polska wiedziała, że jego wola rządzi i że nic się w państwie nie dzieje bez jego wiedzy i zgody. Nigdy nie chciał zostać Prezydentem, bo znając dobrze konstytucję polską wiedział, że Prezydent nie może wpływać i rządzić wedle swej woli. I z tego powodu zadawał się urzędami mniej szlachetnymi, ale zato potrafił dobrać sobie pomocników i wpływać na swoje otoczenie. A to nie było trudnem dla człowieka, który życie całe poświęcił dla swego narodu i kraju, który w każdym okresie tego życia był otoczony ludźmi szanującymi, czystymi idealistami, bohaterami, którzy oceniali wielkość jego dążeń, świętość jego ofiar i kochali Go z całego serca. Teraz gdy urwaną została nić jego życia, można raz jeszcze, na chwilę, przeglądnąć cały jego bieg i należycie go ocenić. - Urodził się na Litwie. Jako syn rodziny szlacheckiej otrzymał dobre wychowanie i wyrósł w atmosferze rewolucyjnej narodowo-polskiej. Powstanie z r. 1863 stłuszone przez Rosjan pożarem dóbr polskich i krwią młodzie-

ży pozostawiło swe ślady na wiele lat, pobudzając w buntujących się sercach ochotę zemsty, skłaniając do wstępowania do tajnych organizacji świeżo tworzonych i nawiązywania kontaktu z organizacjami już istniejącymi. Jako student i oficer wojsk rosyjskich J. Piłsudski komunikował się stale z tymi, którzy dążyli do obalenia dynastji Romanowych i uwolnienia ujarzmionych przez Rosję narodów, a wśród nich i narodu polskiego, uwolnić obywatela uginającego się pod jarzmem cesaratu i dać ten samą wolność obywatelowi polskiemu. Nie będziemy się rozpisywać o szczegółach jego pełnego przygód życia, o rozprawach, zesłaniu na Sybir, o jego ucieczce stamtąd, o latach które spędził w Europie zachodniej, w Szwajcarii, we Francji w Anglii, o jego pracy w tajnych organizacjach rewolucyjnych i artykułach pisanych i układanych planach, o werbowaniu ludzi i gromadzeniu materiałów.... Nagle było to kilka lat przed wybuchem wojny światowej - zjawił się w Galicji. Instynkt jego powiedział mi, że zbliża się wielki decydujący przełom i postanowił się nań przygotować jako zwyczajny człowiek pozbawiony zaszczytów i tytułów, począł organizować i przysposabiać młodzież polską w Galicji w założonym przez siebie Związku Strzeleckim. Władze austriackie patrzyły przez palce na ciągłe ćwiczenia, będąc pewne, że w razie wybuchu wojny z Rosją znajdą wylajną pomoc w organizacji polskiej. Lecz J. Piłsudski widział w duszy Polskę nie austriacką, lecz wolną i temu nieporozumienie ideałów zawdzięczać należy tragiczne wypadki, które potem nastąpiły. Natychmiast po wybuchu wojny wkroczył Piłsudski na czele

Strzelca do "Kongresówki" rozpoczynając tam akcję. W czasie następnych miesięcy sfery magnatów polskich zdążyły uzyskać od Rządu Austrijskiego przyznanie Piłsudskiemu swobody czynu i wówczas On zakłada Legjon Polski w szeregach austrijskiej armii. Gdy Piłsudski stwierdził, że polityka Austrii naciągana przez Niemcy, oddala się od ideału narodowo-polskiego, nadeszła chwila tragiczna; Legjon został rozproszony, a Piłsudski wkrótce potem uwięziony przez Niemców. Dopiero w czasie zawieszenia broni został zwolniony i mógł wrócić do Polski, by ją wkrótce potem ocalić przed zalewem Bolszewików, zdążywszy wprzód odebrać Lwów Ukraińcom. Zaprowadził ład i porządek i wycofuje się z areny politycznej. Przez pewien czas żyje tylko życiem prywatnym, aż do chwili gdy skorumpowane rządy endecji narażają kraj na zagładę zmusiły Go by dosiadłszy konia stanął na czele wiernych pułków w Warszawie i objął rządy, których nie wypuścił już do ostatniej chwili. W swej walce z wrogami narodu napotkał wielu wrogów nawet wśród swych dawnych przyjaciół. Lecz nie cofnął się przed niczem; walcząc przeciw Sejmowi i jego sile, uwięził szereg swych dawnych kolegów w Brześciu n/B., i wpłynął na wydanie na nich surowego wyroku. W ostatnich wyborach do Sejmu potrafił zdobyć większość i dzięki temu mógł zmienić podstawę konstytucji osłabiając władzę Sejmu, a centralizując ją w rękach Prezydenta. Wszyscy byli przekonani, że teraz zechce Piłsudski objąć Prezydenturę, gdy nagła śmierć stanęła temu na przeszkodzie. Wiadomym jest również, że i w polityce zagranicznej decydował jedynie

Marszałek Piłsudski, który strzegł niepodległości Polski jak źrenicy oka. We Francji przywyuczajono się patrzeć na Polskę jak na kraj zależny, który musi i powinien spełniać żądania "przyjaznej" republiki zachodniej. Ważnym czynnikiem w polityce międzynarodowej była nienawiść Niemiec do Polski. Piłsudski stwierdził, iż ważniejsza dla niego jest prestige jego Państwa, aniżeli wszelkie sympatje i antypatje narodowe i dlatego odwrócił się nieco od Francji, a zawarł przynajmniej z Niemcami. - Osobny rozdział stanowi stosunek Jego do Żydów. Walka Jego i zwycięstwo nad antysemitkami endekami, napełniła nadzieją serca żydowskie. Śmierć Marszałka opłakiwać będą nie tylko żydzi polscy, którzy utracili najsilniejszą podporę w swej walce z nazizmem polskim. Wraz z ludnością żydowską na całej kuli ziemskiej, - cały świat ^{odczuje} straszą kulturalny, iż odszedł jeden z tych ludzi, którzy nadają kierunek historii, a swem życiem, walkami i zwycięstwami stwarzają symbol idealizmu i przykład dla młodzieży całego świata, symbol niekłamane idealizmu i prawdziwej siły. -

/-/ A.W.C.

JEGO ŻYCIE

J. Piłsudski urodził się 5.XII.1867 w miasteczku Żułowiu, obok Wilna. Syn właściciela dóbr, wychowany został w duchu kultury narodowo-polskiej i nasiąkł dążnościami narodowymi. Do gimnazjum uczęszczał w Wilnie gdzie wpływały nań

prędy socjalistyczne idące z Rosji. W r. 1885 ukończył gimnazjum i został przyjęty na Uniwersytet w Charkowie. Tu oskarżony został o udział w napadzie na Cera rosyjskiego Aleksandra III, aresztowany i zesłany na Sybir. Tam spędził 5 lat, a gdy wrócił, stanął na czele ruchu polskich robotników P.P.S. i wydawał nielegalnie gazetę "Robotnik". 8 lat trwała jego zakonspirowana praca rewolucyjna, aż natrafiono na drukarnię tej gazety i wydawca Piłsudski został aresztowany i osadzony w 10-ym pawilonie Cytadeli Warszawskiej. Towarzystwo partyjni postanowili uwolnić swego wodza za wszelką cenę i podczas transportu z powodu choroby do szpitala, przyjaciele jego dzięki swej sile i odwadze pomogli mu uciec. On uciekł do Galicji i tu zaczął pracować w polskich organizacjach terrorystycznych, które urządzały napady na straż rosyjską i rabowały kasy pieniężne. W r. 1904 w czasie wojny rosyjsko-japońskiej przedłożył Japonji plan powstania, lecz z różnych powodów propozycja ta nie została przyjęta. W r. 1908 zorganizował Piłsudski stowarzyszenie "Strzelec", które dawało młodzieży wyszkolenie wojskowe i stanowiło podłoże legjonów polskich, a które po wybuchu wojny światowej walczyły o niepodległość Polski. W r. 1917 Piłsudski został uwięziony przez Niemców w Magdeburgu, spowodu odmówienia przysięgi na wierność. Tymczasem ruch niepodległościowy objął cały kraj i w r. 1918 Polska ogłosiła swą niepodległość. W rok potem Piłsudski wybrany wodzem Naczelnym wyruszył przeciw Bolszewikom, którzy zajęli kraj. Decydująca walka rozegrała się pod Warszawą i tu Piłsudski odniósł decydujące zwycię-

stwo. Na pewien czas wycofuje się z czynnego życia politycznego, lecz widząc zamęt panujący w kraju zorganizował przewrót majowy w r. 1926, który oddał mu w ręce władzę aż do ostatniej chwili życia.

Zdjęcie Marszałka z napisem: /nad zdjęciem/ Marszałek Pilsudski /pod zdjęciem/ zmarł wczoraj mając lat 67. Z Nim zszedł do grobu jeden z największych synów Polski, twórca Państwa Polskiego.

ZE ŚMIERCIĄ PIŁSUDSKIEGO

„Hajarden” No. 442, z dn. 14.V.1935 r.

Śmierć Piłsudskiego spadła wczoraj, jak grom z jasnego nieba na tych wszystkich, którzy śledzili bieg ostatnich wypadków w Europie.

Z powodu faktu, że w Polsce znajduje się trzy i pół miliona Żydów, powinniśmy ustosunkować się poważnie do wszelkich wypadków politycznych w tym kraju. Piłsudski jest pierwszym z wielkich dyktatorów, którzy wybili piętno swego indywidualizmu na narodach i państwach, który umarł śmiercią naturalną. Historia współczesna dała nam inne takie jednostki jak Piłsudski: Hitler, Mussolini, i wielu pyta się, czy dzieło ich utrzyma się, czy zginie wraz z ich śmiercią. Jednakże Imię Piłsudskiego zostanie zapisane nie tak, jak jednostek wyżej wspomnianych, jedynie w związku z władzą, jaką posiadał, czy też jako dyktatora wojskowego, lecz jako jednego z twórców Państwa Polskiego, jako bojownika o jej wyzwolenie i niepodległość i, wreszcie, jako twórcy stanowiska mocarstwowego. Zarówno w czasie wojny, jakoteż i później było życie Piłsudskiego jednym pasmem trwałych, usilnych starań o dobro Państwa Polskiego.

Piłsudskiemu, pomimo, że z zewnątrz zagrażały Niemcy i Z.S.S.R., a z wewnątrz silne stronnictwo narodowe, udało się zachować rządy i utrzymać pokój. Żydzi, żegnając Piłsudskiego, pełni są lęku o przyszłość. Mimo, że nie można pominąć faktu katastrofalnego zubożenia mas żydowskich w okresie Jego rządów, faktem jest, że siłą swej władzy potrafił ujarzmić partje i stronnictwa antysemickie, a prze-

dewszystkiem polskich hitlerowców -- endeków, dążących do zniszczenia bytu Żydów w Polsce. Nie życzymy niczego innego, jak tego jedynie, aby Państwo Polskie miało dosyć siły, by przetrwać tę wielką stratę i nie wystawić na niebezpieczeństwo swych żydowskich obywateli. Jeżeli tak będzie, należy by pamięć Piłsudskiego była czczoną w Polsce i przez społeczeństwo żydowskie, którego losy związane są z losami Państwa. Śmierć Marszałka Piłsudskiego ma wielkie znaczenie i ogromnym będzie jej wpływ na stosunki wewnętrzne. Sytuacja polityczna dziś, w chwili Jego śmierci, wykazuje wyraźnie rolę, jaką Polska odgrywać będzie w sytuacji międzynarodowej w Europie. Marszałek zmarł w chwili pogmatwania się sytuacji wewnętrznej i niebezpiecznego antagonizmu dwu mocarstw Francji i Niemiec. Na skutek umocnienia się regime'u hitlerowskiego w Niemczech i zbliżenia się Francji do Rosji, odstąpiła Polska od swej tradycyjnej polityki przyjaźni z Francją i zaczęła sympatyzować z Niemcami. Wizyty polityków niemieckich umocniły i posunęły o krok dalej zbliżenie polsko-niemieckie, wywołując poważne zaniepokojenie w sferach politycznych Francji. To też pospieszyła ona wysłać do Warszawy Laval'a, najlepszego z polityków francuskich, by tam doprowadził do odzyskania utraconej równowagi. W ciężkiej dla swego kraju chwili zmarł Marszałek Józef Piłsudski, a brak Jego silnej ręki i zdolności politycznych, którymi rządził krajem, nie dadzą długo czekać na rezultaty.

Jasnym jest dla każdego, że śmierć Marszałka jest nie tylko wielką stratą dla Polski, ale i niespodzianką, która może pociągnąć za sobą daleko idące konsekwencje.

Od drogi, którą wybierze Państwo Polskie wśród
zawikłań ogólnoeuropejskich, zależnym będzie los nie tylko
Niemiec hitlerowskich, lecz także losy całej Europy.

- - - -

63

PIŁSUDSKI, OSWOBODZICIEL NARODU POLSKIEGO, UMARŁ.

„Hajarden”, No.442, z dn. 14.V. 1935.

Warszawa, 12. /Star/. Marszałek Piłsudski zmarł o godzinie
21.30.

Warszawa, 13. /Star/.

Polska straciła ze śmiercią Piłsudskiego -
najsilniejszego człowieka, uwielbianego w ciągu 67 lat,
przez Polskę, jedną z najbardziej interesujących jednostek
w Europie, twórcę nowej Polski, jednego z wielkich pracowni-
ków dla Jej wolności. Nadmienić wypada, że dnia dzisiejszego
w 1926 r. miał miejsce Jego „pucz” historyczny. Od tego cza-
su Piłsudski był w teorii Ministrem Spraw Wojskowych, ale
w rzeczywistości był jedynym władcą Polski. Wiadomości o Jego
chorobie zostały podane na krótko przedtem, jednakże mógł
jeszcze przyjąć Antoniego Edena na konferencji w czasie po-
bytu tegoż w Warszawie. Lecz po przyjeździe Laval²a, nie mógł
go już przyjąć, ponieważ cierpiał z powodu poważnego zatrue-
cia krwi.

Warszawa, 13. /Star/. Natychmiast po śmierci Piłsudskiego spo-
wodowanej przez upływ krwi, który nastąpił wskutek raka wą-
troby i żołądka, zebrał się gabinet na posiedzenie w Belwede-
rze i mianował Rydza-Smigłego, jednego z najbliższych przy-
jaciół Piłsudskiego, Ministrem Spraw Wojskowych. Niema za-
dnej obawy przed komplikacjami wobec śmierci Piłsudskiego,
mimo, iż za Jego życia nie uchwalono żadnej ważnej sprawy,
bez zasięgnięcia Jego zdania. Przyjaciół Piłsudskiego, Pre-
zydent Mościcki skupi w swych rękach całą władzę, jaką nowa
konstytucja przyznaje Prezydentowi i bezpartyjnemu blokowi

stworzonemu przez Piłsudskiego, złożonemu z wszystkich warstw społecznych. W polityce zagranicznej stanowisko Polski jest bardziej pewnem, niż zazwyczaj, a to zarówno dzięki 10-letniemu pokojowi z Niemcami i „paktowi o nie-agresji” z Z.S.S.R., jak i przez fakt, że pakt przyjaźni polsko-francuski ciągle jeszcze obowiązuje.

Londyn, 13./R.B./ Z powodu śmierci Marszałka Piłsudskiego, prasa angielska słała pamięć Zmarłego i pisze o Nim, jako o wielkim patrijocie, polityku i żołnierzu.

Warszawa 13./Star./

Wśród całego żydostwa polskiego panuje żałoba z powodu śmierci Piłsudskiego. Dzienniki ukazały się w czarnych obwódkach, „Koło żydowskie” wysłało telegramy kondolencyjne do Prezydenta i Sławka, w których wyraża się, że śmierć Piłsudskiego jest największą stratą dla żydostwa polskiego.

65

PO ŚMIERCI PIŁSUDSKIEGO.

Magazyna z dn. 15.V.35 Nr. 443

Łatwo zrozumieć niepokój, który powstał po śmierci Piłsudskiego we wszystkich warstwach ludności żydowskiej w Polsce. Oddawna obawialiśmy się odrodzenia w jeszcze większej sile tej dzikiej nienawiści do Żydów, tkwiącej w ideologii stronnictw znanych z opozycji przeciw istniejącemu Rządowi. Śledziliśmy z uczuciem prawdziwego zadowolenia surowe ustosunkowanie się zmarłego Marszałka do tych przeciwników. Jednakże, jeżeli nie można nazwać Rządu, na czele którego stał Piłsudski, antysemitką, należy przypomnieć z ubolewaniem o okropnym wypadku na polu ekonomicznym Żydów polskich w tym okresie. W kołach obanażonych z biegiem spraw polskich wzmożła się jeszcze obawa o przyszłość. Wiadomym jest, że nawet wśród najwierniejszych stronników Rządu Piłsudskiego odczuwane atmosferę odpowiadającą zupełnie pewnym punktom ideologii endeckiej. I skuszenie sądzą te osoby, iż jedynie dzięki silnemu wpływowi indywidualności Piłsudskiego i Jego rozumowi politycznemu, udało się dotychczas powstrzymać przed wybuchem prześladowań na modłę hitlerowską. Z wielką obawą oczekiwali Żydzi zmiany w sytuacji wewnętrznej Polski w ciągu tego niebezpiecznego okresu. W tej chwili krytycznej zwracamy się do narodu polskiego i chcielibyśmy mu przypomnieć zapomnianą przeszłość jego położenia, gdy kraj podległy uginał się pod rządami srogięgo Carya, a naród beznadziejnie walczył o wolność polityczną. W

tej chwili chcemy przypomnieć, że fakt wyzwolenia się daje nam nie tylko prawne prawa, ale nakłada i obowiązki. Cały naród powinien wiedzieć nie tylko jak dążyć do tego, czy innego celu, ale także powinien się okazać godnym tych wszystkich ideałów o które walczył i walka ta winna nadal być kierowaną mądrością i sprawiedliwością. Jesteśmy szczęśliwi stwierdzając, że naród polski godnym jest tej wolności i niepodległości, dla których żył i walczył ś.p. Marszałek.

JOZEF PIŁSUDSKI NIE ŻYJE.

Dla nas narodowych żydów, którzy dążymy do wyzwolenia naszego kraju, oznacza imię J. Piłsudskiego potężną jednostkę oswobodziciela narodu, który potęgą siły wyższej, patriotyzmem bez granic, energią upartą i nie ustępującą, podniósł swój naród z niewoli do poziomu mocarstwa na lądzie i morzu. Jego pełne przygód życie, bogate w cierpienia i wielkość wskazuje, jak żył wśród narodów świata człowiek, który chciał uwolnić swój upadły naród. Nie przebogate pałace, dobrobyt i sytość, ale nieustrudzone trwanie na stanowisku niebezpiecznym przez lat 50, wędrówki z więzienia do więzienia, z śniegów Sybiru do Pawiaka Warszawskiego, z zaszczytnego tytułu dowódcy Legjonów w armii austryjskiej w czasie wojny, na więzienia w Magleburgu, a potem, gdy już uwolnił swój naród i stanął na jego czele, znów wycofał się i usunął w cień, wrócił do swego cichego cierpienia, aż do chwili, gdy trzeba było ocalić naród, tym razem od złej i niebezpiecznej go władzy. I znów stanął na czele rządów, chro-

niąc swój naród przez pełnych lat 10 od kłopotów wewnętrznych i silnych wrogów nasewnątrz, prowadząc go ku wielkości. Rewelucjonista, ^a gdy jego nród jest w niewoli, po odzyskaniu wolności polityk i administrator biorący na się odpowiedzialność za star rządów - Piłsudski, jest potężnym symbolem dowódcy narodowego, przykładem dla uciemiężonych narodów, walczących o swą wolność. Dla narodu żydowskiego Piłsudski był tym człowiekiem, który dla niego tyle uczynił jeszcze w "październiku" rosyjskim, który ocalając Europę przed zalewem bolszewickim, ocalił "przypadkowo" miljonową ludność żydowską, najbardziej narodową wśród reszty żydostwa, ważny rezerwuar dla sjonizmu, przed upadkiem, który jest udziałem żydów w Rosji. Potem, gdy na zachodzie rozpanoszył się barbaryzm hitlerowski, także i wtedy On stoi na straży i nie pozwala, by w Polsce rozpanoszył się antysemityzm. Nie będziemy przesadzać o tragicznym położeniu gospodarzem żydów, także i za Jego rządów, lecz On przynajmniej bronił honoru młodego państwa i nie pozwolił antysemitom przelewać krwi na ulicy żydowskiej. Ze śmiercią oswobodziciela Polski ważne zagadnienia stoją przed młodym państwem i troszczymy się o dobro ludności żydowskiej, dla której zamknięte są bramy ojczyzny, a dla której każdy cień dojścia do władzy endeków, lub jakiegokolwiek walki społeczne przedstawiają grozę zagłady. Chcemy mieć nadzieję, że przyszłość będzie bardziej jasna niż się tego spodziewać można, chcemy wierzyć, że Jego następcy pójdą tą mądrą drogą wytkniętą im przez Wodza. Z wielką obawą o przyszłość i pełne współczucia dla Państwa Polskiego z powodu straty swego wielkiego syna, chylimy głowy przed otwartym grobem Józefa Piłsudskiego.

POLSKA BEZ PIŁSUDSKIEGO.

"Hajardejn" z dn. 15 maja 1935 r. Nr. 443

A.

Przed kilkoma dniami zaledwie przeczytaliśmy suchy i oficjalny telegram o śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego. Zmarły był dowódcą wojsk polskich do ostatniej chwili swego życia i do ostatniego dnia jego życia była jego jednostka najgłówniejszym czynnikiem we wszystkim co się w Polsce działo po wojnie. I wszystko co można jeszcze powiedzieć o Piłsudskim wystarczy by każdy kto czytał wyżej wspomniany telegram zatrzymał się na chwilę nad jego treścią i pomyślał o położeniu nowem w którym się Polska znajduje obecnie, po śmierci Marszałka. Lecz ten który zna dobrze obecną Polskę i wie wszystko co się w niej teraz dzieje, zrozumie też iż ważność tego zdarzenia przewyższa ważność podobnego zdarzenia w innym kraju.

Posłuchajcie co mówią Polacy lub Żydzi, którzy teraz przyjechali z Polski o tem zdarzeniu i usłyszycie że: 1 okres się skończył, a 2-gi okres się zaczyna. W poniedziałek rano dnia 14 maja roku 1935 skończył się dla narodu polskiego okres Józefa Piłsudskiego. Nadejdzie "skrzak nowy okres. Co przyniesie trudno prorożkować.

"Okres Piłsudskiego" - słowa te mówią o 40 latach życia i zwycięstwa; budowy państwa i rozwoju silnego narodu. Lata w których Piłsudski stał na czele pracowników i bojowni-

ków, lata w których siła w cierpieniu, ale także i zbierał z przyjemnością. Ze śmiercią tego żołnierza i budowniczego wielkiego skończyła się epoka piękna dla narodu polskiego; stracił on tego stałego nauczyciela, który pchał i pchał bez przerwy swój kraj i swój naród ku postępowi, uzupełnienie własne, własną władzę. - Ze śmiercią Piłsudskiego budzi się pytanie jakiż będzie los tych trzech czynników w życiu politycznym Polski: a/ 16 milionów Polaków, b/ 3 miliony Żydów c/ 11 milionów innych mniejszości narodowych.

Wszyscy ci stoją bezprzecznie przed kryzysem, na różnych polach swego życia, kryzys, którego początek już liczni widzą, którego tylko jedna nazwa może objąć dostatecznie : Polska bez Piłsudskiego.

B.

Biografia, Józefa Piłsudskiego mówi za siebie. Nie trzeba szeroko się rozpisywać o ważności Jego czynów w ciągu Jego długiego życia. Niezbite fakty zapisane na Jego imię od daty Jego urodzenia do dnia śmierci, wystarczają by imię Jego zamienił na symbol wieczny walki o wolność i budowę państwa dla narodu uciskanego i poniżanego. 40 lat stał Piłsudski na arenie życia narodowego Polski i w ciągu tego okresu, zrealizował dzieła szczytne dla człowieka i patrioty: zmienił lud na naród, narodowi dał wolne państwo, państwo wzmocnił i ugruntował, zamienił je w końcu na potężne mocarstwo. Piłsudski dokonał dzieła maksymalnego, którego nie sięga żadna krytyka. On pobudził energję w rodzinach żyjącego ludu, przyczyniających się i wpływających, nowy lud którego był sy-

nem i stał na posterunku swego honoru dla dobra swego narodu do ostatniej chwili.

Piłsudski był żołnierzem przez całe swoje życie. On budował państwo pułkami żołnierzy i wychowywał pokolenia wojskowe młode, pokolenie, które jest przyszłością Polski. I jeśli budzą się teraz wątpliwości co do jasnej przyszłości Polski, jest to tylko dlatego, iż budzi się pytanie czy potrafi to pokolenie żołnierzy, pokolenie wychowane przez Piłsudskiego utrzymać swe stanowisko i bronić swe państwo na wewnątrz bez tego pierwszego i najwyższego żołnierza na ich czele - Piłsudskiego.

C.

Ogół obywateli w państwie polskim podzielony jest na trzy polityczne obozy. Jeden obóz, który rządzi obecnie w państwie i oparty jest na armji, obóz na którego czele stał Piłsudski. Jest to "Sanacja", jako centrum narodowe obywatelskie, które na zewnątrz stoi na czele interesów narodowych a na wewnątrz rządzi w sposób neutralny właściwym strażą. Drugim obozem jest stronnictwo gospodarcze dla dobra rozwoju "Endecji" - coś w rodzaju demokratów narodowych, którzy w czasie walki o wolność Piłsudskiemu sprzeciwiali się w imieniu interesów narodu utworzeniu niepodległego państwa polskiego, a obecnie ostro występują przeciw wszelkim mniejszościom narodowym, a w szczególności Żydom. Obóz, który posiada wiele stron wspólnych z obozem Hitlera i Kuny, obóz wierzący w "czystość narodową" i inne "wzniosła" dążności wyznawców teorii Hitlera. - Trzeci obóz Związek Robotników Socjalistycz-

nych, który w gruncie rzeczy nie walczy i nie zagraża konstytucji socjalistycznej Polsce nie idzie tyle o ustawy dla dobra obywatela polskiego, jak w innych państwach Europy.

Trzy te obozy nie są zbliżone do siebie nawet na gruncie narodu polskim. Każdy ma swoje zapatrywania, w imieniu których walczy przeciwko sobie z zaciętością i nienawiścią, której nie możnaby znaleźć w innych krajach.

Piłsudski był w swem życiu centralną ostoją całego narodu. W czasach swej działalności zdążył conajmniej korzystać z każdego z tych obozów, jeżeli nie należał do nich. Prawdą jest, że niektórzy nienawidzili Go przez to, iż przechodził z jednego obozu do drugiego, lecz wszyscy czcili Go z powodu braku wszelkich dążeń ubocznych prócz tego jednego - przyszłość narodu i państwa.

D.

Sprawa żydowska jest kwestją odrębną. Gdy powstała Polska ogłoszono równość praw w stosunku do mniejszości narodowych, a wśród nich, także i do żydów. Lecz pierwszy Prezydent Polski został zabity natychmiast przez "endeków" z powodu jego dobrego ustosunkowania się względem żydów. Piłsudski potrafił przynajmniej bronić podstawowych praw żydowskich. On rozumiał ich los i cierpienia w galusie, on znał też ruch wolnościowy narodu żydowskiego i wykazywał swe uznanie tym elementom w naszym ruchu odrodzeniowym, które stawiały na pierwszym miejscu budowę państwa żydowskiego, na drodze zdrowej i środkami normalnymi, na wzór Jego działalności

w Polsce. Lecz już za życia Piłsudskiego byliśmy świadkami zjawisk idących w kierunku antysemitkim, narodowo polskich szowinistycznych i absurdalnych ze strony stronnictwa "endeków".

Nie należy zapominać, że na 16 milionów Polaków w Polsce znajduje się 14 milionów cudzoziemców / w tem 3 miliony żydów/ Piłsudski wiedział, jak należy utrzymywać równowagę wewnętrzną w Państwie i na prawa mniejszości narodowych i przez to uczynił Polską Państwo potężne, mające perspektywę na świetlaną przyszłość. Lecz w dniu w którym obóz endecki starać się będzie prześladować mniejszości narodowe, a w pierwszym rządzie żydów, Polska zacznie opadać jak w czasie walk wewnętrznych między szlachtą polską a innymi stanami, a jej sprzymierzeńcy miast ją oziębować, będą cieszyli się widząc ją rozbitą wewnątrz, gdyż będą mogli rozbić ją zewnątrz. Mimo, iż mniejszości narodowe wystawione są teraz na nienawiść, ta nienawiść zniszczy nie ich wprawdzie, lecz samą Polskę.

Prześladowania żydów i innych mniejszości podkopią życiowy stosunek innych państw do Polski, jej prestiż w świecie politycznym.

Również należy wspomnieć, iż są w Polsce mniejszości zamieszkujące swą ziemię. I jak długo Piłsudski trzymał ster rządów w silnych dłoniach zwyciężającego żołnierza, obywatela budującego, mogły mniejszości te żyć w cieniu tego państwa, lecz w dniu w którym w Polsce nienawiść rasowa i siła narodu przyczynią się do niskich prześladowań Polaka przeciw Ukraińcowi, Żydowi, Niemcowi, czy Rosjaninowi - stanie to

silne państwo przed okresem walki wewnętrznej poważnej, która przyniesie ze sobą upadek całego dzieła Piłsudskiego. Ciężką smutną jest ta śmierć Piłsudskiego, - ciężką dla narodu i dla Państwa Polskiego, ciężką dla stosunków politycznych myślowych i konstruktywnych państw Europy. I ciężką dla 14 milionów mniejszości narodowych, a między nimi dla 3 milionów żydów.

Śmierć Piłsudskiego budzi obawy ciężkie o los żydostwa polskiego. Gdy niema Piłsudskiego zdolną jest endecja hitlerowska się rozpowszechnić i ucisk gospodarczy żydów polskich, który tak i tak już istniał zdolny jest zmienić kraj na piekło, też i w wielu innych znaczeniach.

Więc Polska ma powód ubolewać nad śmiercią Piłsudskiego i ciemnon jest niebo Polski i źle jej wróży przyszłość jeśli Państwo nie pójdzie w ślady jej Wielkiego Zmarłego.

-.---.---.--

74

ŻAŁOBA PO PIŁSUDSKIM

Hajradgja z dn. 16.V.35 Nr. 444

Rząd Angielski zdawał sobie sprawę z bliskiej śmierci Piłsudskiego, który przestał już właściwie rządzić sprawami Państwa na zewnątrz, już z chwilą wyjazdu Antoniego Edena z Warszawy.

.....

Warszawa 14. Niemcy wysyłają na pogrzeb Goeringa. Rozeszła się pogłoska, najprawdopodobniej nie prawdziwa, że sam Hitler weźmie udział w pogrzebie.

.....

Paryż 14. Flandin wysłał telegram do Sławka z wyrazami współczucia narodu francuskiego, dla pogrążonego w smutku narodu polskiego.

.....

Moskwa 14. Wiadomość o śmierci Piłsudskiego doszła Laval, gdy dojeżdżał do Moskwy. Wysłał on natychmiast telegram kondolencyjny do Rządu Polskiego. Laval i Marszałek Petain wezmą udział w pogrzebie, jako przedstawiciele Rządu Francuskiego.

.....

Sofja 14. Król i Rząd wysłali swe kondolencje dla Polski. Prasa rozpisuje się szeroko o życiu i działalności Piłsudskiego.

75

Anglja na pogrzebie Piłsudskiego.

Jako przedstawiciel aracji brytyjskiej weźmie udział w pogrzebie Marszałek polny Horel Macben.

.....

Las Piłsudskiego w Palestynie.

Warszawa 15 . Gmina miasta Warszawy postanowiła zaszcześcić w Palestynie las im. Piłsudskiego.

.....

Emigranci polscy pocieszają Polskę.

Zjednoczenie emigrantów polskich wysłało dziś hebrajski telegram kondolencyjny z powodu zgonu Piłsudskiego na ręce Rady Ministrów, do "Hajutu", "Momentu" i "Naszego Przeglądu". Oto treść: "Wraz z całym żydostwem opłakujemy śmierć Józefa Piłsudskiego, Marszałka Polski. Zasyłamy wam z Palestyny wyrazy współczucia w głębokim smutku narodu polskiego."

.....

Naczelny Rabinat w ~~Rakata~~ Palestynie wysłał do Dr. Kurnikowskiego, Generalnego Konsula R.P. w Palestynie, do Jerozolimy, następujący list: "W.R. w Palestynie, jako najwyższa instancja żydowska religijna w Palestynie łączy się w smutku i żałobie z narodem polskim, po jego wielkiej stracie przez śmierć twórcy Państwa Polskiego Marszałka J. Piłsudskiego, który był znanym w całym świecie kulturalnym jako wyjątkowa jednostka, nacechowana wysoką kulturą i umiłowaniem sprawiedliwości. Prosimy Wpana o oddanie rodzinie zmarłego i Rządowi Polskiemu wyrazów naszego współczucia i ubolewania w imieniu naszym i całego żydostwa Palestyny".

Kondolencje Naczelnego Rabinatu i Gminy w Tel-Aviv z powodu

śmierci Piłsudskiego na ręce Ministra Spraw Zagranicznych:
"Naczelny Rabinat i Gmina wyznaniowa dla Jaffy i Tel-Aviv
chylił głowę w smutku po wielkim symi ojczyzny i wodzu, wielkim
nym bojowniku o wolność narodu, ś.p. Marszałku Piłsudskim .
Współczujemy w smutku z narodem polskim i żydostwem polskim
którzy widzieli w zmarłym ochronę i wsparcie przed uciskiem
i niebezpieczeństwem.

Nie da się zapomnieć przyjazne ustosunkowanie się
Jego do idei wyzwolenia narodu żydowskiego w jego kraju his-
torycznym".

PILSUDSKI POGHOWNY W PANTONIE KROLOW.

"Hajardejn" z dn. 19.V.1935 Nr. 446

Warszawa 18.

Nieszatarte wrazenie pozostawil pogrzeb Pilsudskiego. Calą noc, przechodzily tłumy obok trumny zmarłego Pilsudskiego, by się mu przyjrzeć poraz ostatni. Potem odbyła się w kościele modlitwa pośmiertna.

Ponad pół miliona ludzi zebrało się na ulicach, mimo ulewnego deszczu. Ruch był zatamowany, przez tłum i przez ciemność spowodowaną okryciem lamp kirem. Podczas uroczystości pogrzebowych porządek nie był naruszony, pochód przeszedł na plac Mokotowski, gdzie odbyła się ostatnia parada Pilsudskiego. Żona Pilsudskiego zemdlala kilka razy po śmierci Pilsudskiego, szła za trumną w stanie przygnębionym otoczona generałami.

Kraków 18 /Sta/

Dwieście tysięcy obywateli miasta Krakowa wraz z tysiącami przybyłych z różnych krańców Polski oddali dziś swą o ostatnią przysługę Pilsudskiemu. Tysiące czekały przez całą noc przybycia trumny Marszałka, co miało nastąpić o 6-tej rano na dworcu. Dachy i domy były natłoczone ludźmi. Wielu cudzoziemców przybyło z różnych krajów, a między nimi wysłannik Hitlera w mundurze niemieckim. W Warszawie na czele delegacji kroczył Goering. Przy dźwiękach bębnow, przybranych kirem, został przywieziony na miejsce swego wiecznego spoczynku na Wawelu, na miejsce grobów królów polskich, pierwszy Marszałek Polski Józef Pilsudski.

Warszawa 17 /A.M./

Liczne tłumy śpieszą do Katedry Sw. Jana, gdzie znajduje się ciało wielkiego bojownika.

Tłum nie zwracał wcale uwagi na ulewny deszcz i zmierzzał powoli by ujrzeć wielkiego bohatera narodowego. Kobiety dzieci mdleli z powodu zmęczenia i zdenerwowania, lecz tłum się nie zmniejszał. Święty duch ogarniał wszystkich. Wszyscy pragnęli jedynie poraz ostatni przysłużyć się "dziadkowi".

Ta jedność narodowa, która dała się odczuć teraz jest znakiem świętego błogosławieństwa, które unosi się nad wielkim wodzem, który stworzył Państwo Polskie.

Przybył tu Laval, który konferował z Beckiem, Ministrem Spraw Zagranicznych, przybył, również Petin i inni Dowódcy wojsk francuskich. Były również delegacje z Anglii i Belgji.

Niemcy reprezentował generał Goering, generał von Buch i inni. Czechosłowację poprezentował p. Bardek.

.....

ŻYDZI NA POGRZEBIE

Kraków 18 /Sta/

Setki delegacji żydowskich brały udział w ostatnich uroczystościach ku czci Piłsudskiego. Stanowiły one największą część wśród delegacji mniejszości w pochodzie. W bożniach odbyły się nabożeństwa ku czci zmarłego, a przedewszystkiem w znanej starej bożnicy Krakowskiej. Wzdłuż całej drogi, którą przenoszono ciało Piłsudskiego stały delegacje Żydów, którzy przyszli oddać Mu ostatnią przysługę.

79
80

SMIERĆ PIŁSUDSKIEGO I URODZINY HERZLA.

"Hajardejn" z dn. 24.V.1935 Nr. 451

Przed 75 laty 10 sjar /12.V/ urodził się Herzał, 10 sjar tego roku zmarł Piłsudski. Niech się nie wyda dziwnym ten fakt, że łączę te daty, lub jaśniej się wyrażając, te wydarzenia tak doniosła, które są, jakby powiązane ze sobą łańcuchem nie rozzerwalnym łączącym oswobodzicieli żyjących ze zmarłymi, tego samego, czy różnych narodów. My Betarczy-
cy pierwsi odzywamy się na każde zjawisko, nawet najbardziej nam obce, zjawiska świeże, które przychodzą by pobudzić młodzież i otrząsnąć ją z drzemki i znów wskazać jej drogę do zaszczytnych kart historii. A tylko ludzie o wielkiej mocy i odpowiedzialności godni są by wznieść się i pociągnąć innych na wyżyny historii. Jednym z tych, którzy uwiecznieni zostaną w historii świata, jest pierwszy Marszałek Polski, Józef Piłsudski.

Nie będę się rozpisywał o zasługach tej wyższej, pełnej patryjotyzmu istoty, która ukazała się w Polsce w czasie jej niewoli w ludzkiej postaci J. Piłsudskiego. Prasa światowa, a przede wszystkim polska, ubolewać będą nad zgonem najlepszego syna Polski, który stworzył nowy typ człowieka: żołnierza polskiego, stojącego na straży dniem i nocą nad obroną granicⁿ rosyjską. On pokazał światu, że niewolniczą i poniżoną Polskę można wznieść na poziom francuskiej Joanny D'Arc, jedynie wola decyduje i w imieniu woli zwrócił

się do narodu polskiego i odniósł zwycięstwo. On nie zwrócił się do nich jako zbawca od Boga, ani też jako księżę czy mądry profesor, lecz zwracał się do nich, jako jeden z nich, jako Polak kochający swą Polskę, dla którego życie bez niej nie posiada żadnej wartości. Wędrowki przez dziesiątki lat od wsi do wsi, z lodowców Sybiru do polskiego "Acco" /więzienie pod Haifa/ - Pawiaka Warszawskiego, z samodzielnego domu na zbudzonego więźnia. Także i stamtąd wychodzi w cierniowym wieńcu zbawcy i oswobodziciela. Ukazuje się za granicę i tam organizuje "Związek Strzelecki". Organizuje też chłopów polskiego, który nie umie władać bronią i szewca, który nie wie czym jest wojna. Lecz w końcu spełniły się nadzieje, wieńiec cierniowy zmienionym zostaje na laurowy Marszałka, zwycięscy, kochającego ojca i brata każdego, kto dąży do wspólnych z nim celów. Polsko, iż posiadałaś takiego syna - wielkim jest twe szczęście; uwolniona Jehuda staje na baczność przed ziemnym grobem, który zabrał to serce gorące, ~~sze~~ serce ojca Polski do dzisiejszych czasów, - dziś symbolu. Od dnia śmierci oswobodziciela Polski przechodzimy do nowego okresu. 10 sjar mijs 75 lat od dnia urodzin wieszczą wolności - Herzla. Naturalnie nie możemy się tu rozpisywać o nim, bo wszyscy znamy zbyt dobrze tę postać, której urok otaczał i nadal otacza wszystkich. Każda organizacja i każda frakcja, zawieszają portret jego na ścianie, jakby chcąc wykazać, że jego drogą kroczy. My Betarczycy nie potrzebujemy udowadniać ani ani wchodzić w rozmaite dyskusje by stwierdzić, że jesteśmy jego prawowitymi spadkobiercami. Czyny nasze to wykażą. W

dnia urodzin Herzla - najwspalniajszy i najpiękniejszy przykład żyda wiernego - powinniśmy wszyscy pamiętać i przypominać też wszystkim tym, którzy zapomnieli o tem, iż naszym jest ten kraj, jeżeli nie dziś to jutro naszym być musi. Ludzie, którzy zostali zabici dla nas, nie napróżno zginęli i niema racji Maks Nordan mówiąc: "Naród żydowski miał Herzla, ale Herzl nie był narodem żydowskim" Nie trać nadziei wieczny Izraelu.

82